

# Mijn Vriend Benjamin

Kroniek van een zorgeloze jeugd



# Mijn Vriend Benjamin

Kroniek van een zorgeloze jeugd

John Fosté

Schrijver: John Fosté  
Coverontwerp: John Fosté  
ISBN: 9789465381282  
© John Fosté

Lang voordat Louis Neefs hem bezong, was Benjamin al de beroemdste jongen van Achterwets. Niet omdat hij braaf zijn huiswerk maakte, maar omdat hij altijd iets uitspookte. Als er kattenkwaad was, kon je er donder op zeggen dat Benjamin erachter zat. En toch hield iedereen van hem, want hij had een hart zo groot als de Dijle en een mond die nooit zweeg.

Benjamin viel op door zijn gedrag, maakte lawaai, stelde vragen, durfde grenzen te verleggen. Daardoor kreeg hij automatisch meer aandacht van volwassenen en leeftijdsgenoten. In een deugniet herkennen ze iets van hun eigen jeugdige energie. Hij riep herinneringen op aan vrijheid en avontuur.

Benjamin was eerst mijn vriend, niet die van Louis.

Hij woonde op Achterwets, waar de brede Hoge Weg smaller wordt. Ergens zowat halverwege het speelpleintje in Battel en het Zennegat.

Van zodra hij 's morgens zijn ogen opendeed, was hij klaarwakker. Tegenwoordig zou zo'n jongen al snel een ADHD-stempel krijgen, maar in onze jeugd jaren bestond die ziekte nog niet. Hij was een druktemaker, een dromer en een deugniet. Temperamentvol.

Benjamin was dat allemaal samen. Een jongen uit de duizend. In mijn ogen was hij levendig en avontuurlijk, soms lastig maar altijd charmant. Ne kwibus, maar dat wil niet zeggen dat hij niet wist wat hij deed. Hij had zoveel energie dat zelfs de vliegen op het plafond hem niet konden bijhouden.

Zelfs in zijn dromen beleefde hij de wildste avonturen. Te paard, oorlog voerend. Als ridder met een zwaard. Als indiaan met pijl en boog. Als cowboy met een revolver. Altijd

aan de winnende hand. Strijdend voor rechtvaardigheid.  
Vechtend ter bescherming van de underdog in zijn fantasie.

Wanneer Benjamin 's morgens wakker werd, was hij verbaasd dat hij in zijn bed lag. De overgang van zijn opwindende dromen naar de alledaagsheid van zijn slaapkamer, vond hij te bruusk. Zonder enige verwittiging of aankondiging, viel hij van zijn paard in zijn bed. Hij ergerde zich daaraan.

Tevergeefs probeerde hij zijn ogen dicht te doen om terug te keren naar zijn fantasie. Weer een nieuwe dag. Een schooldag. Een vervelende dag. Een schoolmeester die voortdurend achter zijn veren zat en hem niet met rust kon laten. Zijn eerste ervaringen met meesters en juffrouwen deed hij op in het kleuterschooltje aan het begin van de Hoge Weg.

De lokalen waren klein met eenvoudige houten banken en stoeltjes. Om te spelen konden we kiezen uit houten blokken, poppen van stof en een zandbak buiten. Plastic speelgoed begon nog maar net zijn intrede te doen. We knutselden met papier, gingen tekeer met kleurpotloden en in de pauze kregen we een beker melk.

Discipline vonden ze belangrijk: we moesten in rijtjes zitten, stil zitten en luisteren, handjes wassen en netjes tekenen. De regels waren duidelijk en elke dag begon en eindigde met een liedje.

Het schooltje zag er wel leuk uit en ruimte was er genoeg, maar Benjamin deed graag zijn eigen zin. Hij hield niet van 'doe nu dit en doe nu dat'. Aan samen liedjes zingen, had hij een hekel. Hij vond dat vals zingen een mensenrecht was. Binnen de lijntjes kleuren of schilderen kon hij niet. Wilde hij

niet. Bij Benjamin moest het vooruitgaan. Zonder diep na te denken. Zonder veel moeite te doen om iets netjes af te werken. Hij was gewoon te groot voor de schoolbanken. En dat is hij zijn hele leven gebleven.

Elke ochtend kwam zijn moeder de trap op. Ze floot altijd een vrolijk deuntje fluitend om haar komst aan te kondigen, maar Benjamin vond dat ze daarmee de hele buurt wakker maakte — alsof ze een fanfare leidde. Zijn hele verder leven heeft dat deuntje bij Benjamin voor zure oprispingen gezorgd.

“Kinderen zijn geen ochtendmensen,” zei hij, “ik heb tijd nodig om wakker te worden.”

En in plaats van de deur van zijn slaapkamer zachtjes te openen, duwde zijn moeder ertegen alsof het huis in brand stond.

“Benjaminneke, het is tijd om op te staan. Het is bekaanst half acht”, zei ze dan zachtjes alsof hij haar al niet van kilometers ver had horen aankomen. En elke dag deed hij net alsof hij sliep.

“Benjamin!”, riep zijn moeder dan een tweede keer, maar veel luider. “Het is hoog tijd”, en ze trok alvast de gordijnen open.

Kreunend en zuchtend, deed hij dan zijn ogen open op een kiertje, om het felle licht buiten te sluiten. Zo actief hij overdag was, zo lui was hij als hij in zijn bed lag. Tijd genoeg en hij rekte zich nog eens goed uit. Na wat gerommel in de badkamer was zijn moeder weer de trap afgegaan om boterhammetjes te smeren. Choco was zowat het enige dat hij at. Nutella bestond niet. Het was al Kwatta wat de klok sloeg. Of eentje met confituur als het brood van gisteren op was, maar er wel nog sneetjes van eergisteren over waren.

De confituur maakte de boterhammen iets zachter.

Tegenwoordig kun je bijna een ganze week van hetzelfde brood eten, maar dat was vroeger niet het geval. Elke dag leverde bakkerij François, van op de Liersesteenweg, brood aan huis, maar 's anderendaags was het verse er al lang af. Als er niemand thuis was, lag het brood op de dorpel voor de deur. Geen enkel kind kon van dat lekkere, verse brood afblijven. Benjamin mocht van zijn moeder alleen op de twee buitenste keusjes van het brood zabberen voor ze thuiskwam.

Hij genoot ervan om in bed de beweeglijke vliegen op het plafond in het oog te houden. Of de geduldig op hun prooi wachtende spinnetjes in de hoeken. Dit hielp hem om te wennen aan wat de dag zou brengen. De vervelende dingen die hem te wachten stonden, kwamen als eerste voorbij. Over de plezante moest hij iets langer nadenken. Woensdag was zijn lievelingsweekdag. Slechts een halve dag school. Dan verscheen de glimlach het snelst.

Een uitnodigende, zachte lentezon, stroomde met volle kracht zijn kamer binnen en zette alles in een betoverende gouden gloed. Zelfs zijn sjofele kleren van gisteren en eergisteren en van de dag daarvoor, die over de stoel hingen, zagen er mooier uit en minder afgedragen. De lichtinval maakte zijn kamer groter en fraaier dan ze eigenlijk was.

Benjamin kon zo genieten van die paar minuten onverstoorbare rust. Van de geluiden die hem door het open raam tegemoet kwamen. Het gekwetter van de mussen en de vinken brachten de wereld van buiten tot leven in zijn kamer. En terwijl de vogeltjes hun concert ten beste gaven, lag Benjamin te bedenken hoe hij die dag weer aan zijn meester kon ontsnappen.

\*\*\*

Vanuit zijn kamer keek Benjamin uit op de Leuvense Vaart. Leven genoeg om zijn aandacht vast te houden. Eenden en meeuwen die op het water landden en kopje onder doken op zoek naar iets te eten. Vogels die van tak naar tak wipten, alert rondkijkend naar mogelijk gevaar, maar even goed loerend op een lekkere prooi. Benjamin herkende vogelgeluiden zoals anderen weten wie een bepaald liedje op de radio zingt. Mezen, mussen, merels, vinken, spreeuwen en lijsters. Hun geluid klonk hem vertrouwd in de oren.

Nog dichterbij zijn raam liepen de mieren over de drempel. Tijdens een regenachtig weekend kon Benjamin urenlang hun route volgen en kijken hoe ze elkaar kopjes gaven als begroeting of misschien was dat een aanmoediging om ondanks het gewicht van hun last, toch maar naarstig verder te doen. Het immer drukke buitenleven bracht Benjamin stilaan tot leven. Zijn waterige en slaperige ogen verscherpten hun focus en de luie sluier die over zijn hersenpan lag, verdween als sneeuw voor de zon.

Zijn moeder riep altijd nog een derde keer, van beneden aan de trap.

“Benjamin, als je nu niet maakt dat je uit je bed komt, ga je te laat zijn op school!”

“Ja, ma”, antwoordde Benjamin zeurderig. Elke ochtend werd hetzelfde ritueel gerepeteerd.

Benjamin hing zijn pyjama achter de deur van zijn slaapkamer en stapte de piepkleine badkamer in. Vaalgele tegeltjes rondom, geen verwarming, bitterkoud in de winter.

Het ligbad mocht enkel op zaterdag gebruikt worden. Door de week moest hij zich wassen aan de lavabo. Een douche was er niet. Een douchekraan in bad evenmin. Niet alleen verbruikte het bad gaan veel te veel water, het was lastig om telkens die goudvissen uit het bad, tijdelijk in de lavabo te zetten.

Na lang zeuren kreeg Benjamin tijdens Battel-kermis, vier goudvissen van zijn moeder. Hij vond het zielig hoe die visjes in een klein bakje, in niet veel meer dan een druppel water, moesten rondzwemmen en zich amuseren. Ze wilden zich van hun beste kant laten zien om geadopteerd te worden.

Benjamin beweerde dat zijn goudvissen konden sprinten. Hij gooide kruimels brood in het bad en hield een wedstrijd. Ter compensatie voor hun gebrek aan ruimte stelde Benjamin aan zijn moeder voor om die goudvissen in hun bad te laten zwemmen. Dat bad werd toch alleen maar op zaterdag gebruikt en die vissen vonden het vast niet erg om dan een uurtje gezellig dicht bij elkaar, in de lavabo, te zwemmen. Wonderwel was zijn ma daar vrijwel direct mee akkoord gegaan. Zij kon Benjamin moeilijk iets weigeren.

Haar jongste, haar oogappel, haar benjamin. Zijn moeder vond hem schattig. De vissen waarschijnlijk iets minder. Als Louis hem toen al gekend had, had hij er meteen een couplet over geschreven.

Vermits er goudvissen in bad zaten, moest Benjamin zich wassen aan de lavabo, de poembak, zoals wij vroeger zeiden. Een klein beetje water op een washandje. Lichtjes over de zeep wrijven, twee keer vegen over het gezicht, in de nek en onder de oksels. De piemel en het achterwerk moest als laatste van zijn mama. Alles in acht genomen was de volgorde niet onbelangrijk.

De wasbeurten van Benjamin duurden nooit langer dan dertig seconden. In de badkamer hing één handdoek die een week lang door iedereen werd gebruikt. Als er op zaterdag in bad werd gegaan, werd er ook een nieuwe handdoek in gebruik genomen. De laatste die in bad ging, en het ging volgens leeftijd, van groot naar klein, kon zich amper afdrogen. Benjamin was de jongste. En dus altijd de klos.

Wanneer hij eruit kwam, was de handdoek kletsnat. Nu liggen mensen minstens een halfuurtje languit te relaxen in hun lekker warme bad, maar zo ging het er vroeger niet aan toe. Het gezin van Benjamin bestond uit vijf mensen en die gingen één voor één, in hetzelfde water, een paar minuten in bad. Het water waarin de vissen zwommen werd gelukkig wel vervangen. Enkel op zaterdag kwamen alle lichaamsdelen in contact met water en wasten ze hun haren met dezelfde zeep die ook voor al de rest werd gebruikt. Op een paar minuten tijd was iedereen ook alweer uit bad. Niet alleen werd het water vuiler, het werd ook kouder. In bad gaan was niet het aangename tijdverdrijf dat het nu is. In bad gaan was voor Benjamin een marteling. En niet alleen omdat zijn vissen dan in de lavabo moesten. Als jongste moest hij in het koudste, vuilste water zitten.

Hij zei wel eens dat hij daardoor sterker werd dan de rest. Zijn moeder lachte, maar zijn broer Tim vond dat hij er vooral blauwer van werd.

“Droogwrijven tot je kaken rood zien”, zei z’n moeder elke dag, na het kattenwasje aan de lavabo. Benjamin trok zijn kleren van gisteren weer aan, die ook zijn kleren waren van eergisteren en van de dag daarvoor en huppelde de trap af, richting keuken.

Zijn drie boterhammetjes lagen klaar, met zijn kop koffie als een soldaat ernaast. Benjamin dronk erg graag koffie en was er al vroeg mee begonnen. Geen mens die toen dacht dat het kwaad zou kunnen. Veel koffie, veel melk, veel suiker. Dat was zijn recept. Veel van alles. Zijn ma wist perfect wat ze deed.

De boerderij waar Benjamin woonde, moest nog ontwaken. De loomheid van de pas begonnen dag hing in de lucht. In de woonkamer waren de gordijnen dicht. Veel leven zat er niet in huis op dat ogenblik van de dag. Het was alsof het wachtte tot Benjamin tevoorschijn kwam. De kolenstoof was zo goed als uitgedoofd en nog niet opnieuw opgepookt. Hun zwarte kat, met de erg originele naam Poessie, lag er 's morgens naast om het laatste beetje warmte in zich op te nemen.

In de keuken tikte het klokje, in de vorm van een donkerbruin Zwitsers chalet, rustig de minuten weg. Ooh wat tikte de tijd toen heerlijk traag. Met elke beweging van de wijzers bewoog er een kettinkje zachtjes omhoog. Tot boven in zijn bed hoorde Benjamin hoe zijn ma elke ochtend het mechanisme van de klok aan de gang hield door de fijne ketting weer helemaal tot beneden te trekken. Die routine was zo rustgevend. Alles was zo geweldig voorspelbaar.

Elke ochtend rook naar mest en hooi. Op het erf kraaide de haan alsof hij de zon zelf moest wakker roepen. In de schuur lagen hooibalen opgestapeld. Vader, met pet en stevige klompen, was al bezig de koeien te melken. Het ritme van de melk in de emmer klonk als een lied dat elke dag opnieuw gezongen werd. De moeder roerde in een pot melkpap, haar handen rood van het werk, maar haar blik zacht.

Buiten, aan de rand van het erf, lag de mesthoop als een stille getuige van arbeid en kringloop. En boven alles hing de geur

van aarde, hooi en houtrook — de geur van een wereld die standvastig was, maar langzaam de moderniteit voelde naderen.

“Waarom roep je mij elke morgen zo vroeg op”, vroeg hij aan zijn moeder toen hij het uur op de klok in het oog kreeg.

“Het is nog geen acht uur”.

Zijn ma nam nooit de moeite om daarop te reageren. Haar geduld was eindeloos.

Benjamin at zijn boterhammetjes met choco en slurpte tussenin van zijn koffie. Dat lekkere papje in zijn mond, vond hij zalig. Die combinatie van zijn choco met koffie op een bedje van boterham was als een engeltje dat op zijn tong plaste.

Als zijn ma eventjes niet keek, deed hij nog snel twee extra klontjes in zijn koffie en knabbelde ze op voordat ze gesmolten waren.

Het begin van de dag was niet het favoriete luik voor Benjamin. Hij moest te vroeg opstaan, zijn moeder maakte te veel lawaai met haar opdringerige fluitdeuntje om hem wakker te maken, het water in de badkamer was te koud, zijn koffie was niet heet genoeg en elke morgen moest hij zeuren voor een vierde en een vijfde boterham, met méér choco. Bovendien werd er ook nog eens verwacht dat hij de tafel afruimde omdat hij als laatste beneden was gekomen en gegeten had.

“Iedereen zijn taken,” zei zijn ma regelmatig. Als Benjamin na zijn ontbijt iets vergat op te ruimen dan bleef het staan. Zijn vader stond dan allang op het veld en als moeder terug

binnenkwam, vertikte ze het. Als de melk een dag op de keukentafel bleef staan, was ze zuur en zijn pa kon het niet laten om te dreigen dat Benjamin ze moest opdrinken.

Gelukkig heeft hij dat nooit écht moeten doen.

Benjamin was de jongste van het gezin. Ik leerde hem kennen in de kleuterschool aan het begin van de Hoge Weg. Zijn broer Tim was vier jaar ouder.

*“Ik herinner mij nog goed, Tim, hoe men mij vertelde van het harde buitenleven, de boeren op hun velden, het binnenhalen van de oogst, het weer was droog en heet” (Wim De Craene).*

Zijn zus Rozane was de middelste van de drie kinderen.

*“Weet je nog die nacht Rozane, dat we samen op de stoep, dat we lachten omdat huilen zoveel meer pijn doet dan geroep” (Wim De Craene).*

Sommige herinneringen worden nooit meer uitgewist. Kleine dingetjes blijven in je hoofd rondtoeren. Veel belangrijker zaken vergeet je.

Benjamin zou nooit van zijn leven vergeten hoe beschaamt hij was dat hij naar school moest in een kort, wit jasje in kunstleder, dat voordien nog van zijn zus was geweest. Zijn ma kon goed naaien en de vest paste niet meer voor Rozane. Ze had het wat ingekort en er een blouson van gemaakt. De knopen van een meisjesjas staan echter aan de andere kant. Ma had er niet beter op gevonden dan de knopen van plaats te wisselen en de vroegere knoopsgaten dicht te plakken met kleine, ronde restjes kunstleder van het door haar afgeknipte gedeelte.

Iedere keer Benjamin dat jasje moest aandoen, weende hij tranen met tuiten en schreeuwde hij moord en brand. Minstens één keer per jaar begon hij te vertellen over dat witte jasje.

Als kleine jongen was Benjamin eigenlijk wel een bleiter. Als hij zijn goesting niet kreeg, of als er hem iets niet aanstond, dan trok hij alle registers open. Zijn oudere broer Tim is diegene die gestart is met hem 'onzen bleiter' te noemen.

Dat verhaal begon toen ze met het hele gezin voor een dagje aan zee waren. Benjamin zal een jaar of vier geweest zijn en hij was verzot op salami. Voor de picknick 's middags in de duinen, was er van alles voorzien voor bij de boterhammetjes. Van zodra Benjamin de salamiworst in het vizier kreeg, graaide hij die uit de handen van zijn moeder en ging ermee op de loop, zo hard hij kon.

De eerste die reageerde was Suzanne, een nichtje van de familie, die ook mee aan zee was.

*"Suzanne neemt je mee, naar een bank aan het water, duizend schepen gaan voorbij, en toch wordt 't maar niet later, en je weet dat ze te gek is" (Herman van Veen).*

Rozane en Suzanne. Heel inventief met namen waren ze niet in die tijd. Toen Suzanne Benjamin inhaalde en de salami van een gewisse dood redde, zette hij zijn keel open en begon te janken alsof hij zwaar werd mishandeld. Die dag is Tim hem 'onzen bleiter' beginnen noemen.

\*\*\*

Benjamin begreep niet waarom hij van zijn moeder naar school moest.

*“Als je luistert naar de wolken, als je luistert naar de wind”*  
(*Spinvis*), dan valt er zowel binnen als buiten zoveel te beleven en te ontdekken. De tijd die hij op school doorbracht, beschouwde hij als verloren.

“We mogen ni fluiten, ni zingen, ni lachen, ... wa meugen wij hier wel?” vroeg hij zich meermaals luidop af.

De kikkers die in de beek, vlak bij de boerderij, zwommen en sprongen, gingen toch ook niet naar school, redeneerde hij. Hoe konden die kleine stekelbaarsjes het redden in die grote, boze wereld, als Benjamin er niet was om ze in het oog te houden? Zouden de salamanders overleven als ze niet elke dag de vliegen te eten kregen, die hij met volle overtuiging voor hen doodmepte? Op zich stoorden die vliegen Benjamin niet, maar hij vond dat de salamanders in de beek, te mager werden. Het was eten of gegeten worden, wist hij. Het recht van de sterkste. En dat zullen ze in de kleuterschool geweten hebben.

Elke schooldag bracht zijn ma Benjamin met de fiets naar school. Hij zat vanachter op de bagagedrager op een dubbelgevouwen kussen dat door een snelbinder op zijn plaats werd gehouden. Met zijn voeten op twee uitklapbare steunen aan de zijkant van de achterwielen.

Eén keer per maand had zijn ma een afspraak met de vrouwenbeweging van de boerinnenbond. Die dag bracht zijn pa hem, dik tegen zijn goesting, naar school. Op de buis tussen het stuur en het zadel was een klein, rood zitje gemonteerd, met twee metalen voetsteunen op de schuine buis die naar het tandwiel liep. Zijn pa liet duidelijk merken dat het tegen zijn zin was. Hij had altijd zoveel werk op het veld en met de beesten, dat hij het, net als Benjamin zelf, een ontzettend tijdverlies vond om hem naar school te brengen.

“Hij kan toch eens een dagje thuisblijven?”, mopperde hij dan, met een vette knipoog naar Benjamin. Dat was voor mijn vriend het signaal om zijn meest engelachtige gezicht op te zetten, maar zijn ma was onvermurwbaar.

“Zou je dan willen dat hij later, net als jij, met een thermos koude koffie, naar het veld moet trekken om zich krom te werken voor een appel en een ei?”, reageerde ze dan.

Binnensmonds vloekend sleurde zijn vader Benjamin op de fiets en al waggelend reden ze weg. Zijn pa was het niet gewend om met de fiets te rijden. Hij kon moeilijk zijn evenwicht bewaren. Al zeker niet met een nooit stilzittende jongen op de buis voor hem.

Benjamin kneep zijn oogskes toe en loerde met een wijze blik naar zijn vader. “Ik zou beter zelf sturen,” zei hij. Zijn vader vond dat minder grappig.

Zijn pa en ma hadden de stilzwijgende afspraak dat moeder één keer per maand naar de vergadering van de boerinnenbond mocht en dat vader twee keer per maand mocht blijven hangen in de staminee aan de kerk om met de kaarten te spelen en pinten te drinken. Af en toe mocht Benjamin een uureke mee. Ook al was hij nog meer een jaar of acht. Zijn vader liet hem soms van zijn pintje drinken en van zijn sigaret trekken. En als hij eventjes niet keek dronk Benjamin de klutskes leeg. “Da weurt just ze vader,” zeiden de mensen. Benjamin wist altijd wanneer er ieverans iets te krijgen of te gappen viel. Hij rook het van wijd.

Waarom vader twee keer op stap mocht gaan, en moeder maar ene keer? Dat ging zo in die tijd. Dat was niet meer dan normaal. Niemand stelde zich daar vragen bij. De tijd dat

vriendinnen onder elkaar een citytrippeke mochten doen, was nog veraf. In Battel hadden ze toen nog nooit over Dolle Mina's gehoord. Vrouwen die met een kort rokje, en nagenoeg blote borsten, demonstreerden voor hun rechten.

De ma van Benjamin schikte zich openlijk in die bijrol, maar als vader er niet was en dat was hij bijna nooit, dan deed ze lekker haar eigen zin. Het was een sterke vrouw die iedereen, ook vader, en dat wist hij zelf goed genoeg, flink onder de duim hield. Ze discuteerde nooit als haar iets werd gezegd of opgedragen. Ze knikte, slikte, en deed rustig verder waar ze mee bezig was. Een eigenschap die haar veel gemoedsrust en levensvreugde heeft gegeven. Ze was altijd bezig, maar ze maakte telkens tijd voor haar kinderen als die haar nodig hadden of het haar simpelweg vroegen. Ze was een goedlachse en erg opgewekte vrouw.

De vrouw zorgde voor het huishouden, de kinderen en ze was de lijm in een gezin. De algemene opinie in die tijd was dat de vrouw moest koken, overhemden strijken en het huis in orde houden. Gehuwde vrouwen hadden dikwijls geen eigen inkomen en ze waren financieel afhankelijk van hun man. In sommige landen bestond zelfs een arbeidsverbod voor gehuwde vrouwen. Wat ze binnenshuis deden, werd nauwelijks erkend als 'echt werk.' Vrouwenarbeid werd gezien als teken van armoede: als de man niet genoeg verdiende, moest de vrouw bijspringen. Tot grote schande van de man.

Hoe dan ook moest Benjamin elke dag naar school om er te leren zingen en spelletjes te spelen. Hij kon niet zingen, hij wou niet zingen en hij kon de woordjes niet onthouden. Hij speelde veel liever in en rond de beek, in de velden tussen Vaart en Dijle. Dicht bij de boerderij. Als hij aan zijn juffrouw vroeg waarom hij eigenlijk naar school moest, dan